

REGISTERBLAD

Namn och datum: Magnus Martinsson (redigerat 9-2-1999)

Område av riksintresse för naturvård i Gotlands län

Områdesnummer: [NRO09017](#)

Områdesnamn: [FILEHAJDAR, HEJNUM HÄLLAR OCH KALLGATBURG](#)

Kommun: Gotlands

Kartblad: 6J NV och NO, 7J SV och NV, 7J SO och NO, Mittpunkt: 7J Oe 11

Areal: 8 043 ha varav 460 ha sjö och 7 583 ha land

Naturgeografisk region: 14 c Gotland

Naturvetenskaplig kust- och havsregion: IV - Egentliga Östersjön

Regionindelning för sjöar och vattendrag:

Agrara kulturlandskapsregioner:

Landskapsform: Slätt med lägre relativ höjd än 20 m.

Riksvärde

berggrundsmorfologi, jordartsstratigrafi, ås, strandvallar, frostmark, hållmark		flora
skogslandskap	kalktallskog	flora
naturbetesmark		flora
våtmarkskomplex	rikt soligent kärr	flora
	sumpskog	
	tidvis översvämmad mark av våttyp	
	fukthed	
våtmarkskomplex	komplex av fuktiga marktyper	flora
	rikt topogent kärr	

Värdeomdöme: File Hajdar, Hejnum hållar och Kallgatburg utgör en unik företeelse i gotländsk natur. I området finns det största sammanhängande våtmarksområdet på Gotland. Våtmarkerna är av en speciell blekevåttyp som inte förekommer på övriga ön. I området finns Gotlands största sammanhängande hållmarkskomplex. Tingstädeåsen intar en nyckelställning vid studier av inlandsisens avsmältningsförlopp. Sedimentlagerföljden i Tingstädeträsk har stort vetenskapligt intresse. Området har högt floristiskt värde och orörda våtmarker. Grodvät är ett botaniskt värdefullt våtmarkskomplex vid Tingstäde träsk med även andra värden som rika soligena kärr, stränder och fuktiga örtrika tallskogar. Kallgate består av våtmarkskomplex med skogmyrmiljö, våtar, fukthed och källkärr och har

mycket höga botaiska värden. I området finns ytterligare ett antal våtmarksområden som erhållit klass 1 i våtmarksinventeringen, nämligen Stora Pussmyr, Smabrunnar och Hojmyr. Området torde hysa den största förekomsten av ringlav på Gotland. Under nyckelbiotopinventeringen påträffades flera rödlistade arter i områdets kalkbarrskogar, bl a svartgrön spindling, brandtaggsvamp och lilaköttig taggsvamp. I lövmarker har påträffats bl a cinnoberfläck, liten ädellav, ädellav och rikfruktig blemlav.

Vid Klints i Othem har påträffats följande rödlistade insekter: *Gnorimus nobilis* (Hk 2), *Plegaderus caesus* (Hk 4), *Pseudocistela ceramboides* (Hk 4) (Nilsson, 1997).

Huvudkriterier:

A. Våtmarksområdet Hejnum Kallgate är Gotlands största våtmark och består av unika blekevätar som inte finns i övrigt på Gotland. Området hyser för Sverige och möjligen Europa unika växtbiotoper. Tingstädeåsen intar en nyckelställning vid studier av inlandsisens avsmältningsförlopp. Sedimentlagerföljden i Tingstädeträsk har stort vetenskapligt värde. Filehajdar, Hejnumhällar och Kallgate är Gotlands största sammanhängande hållmarksområde.

B. Området är Gotlands största sammanhängande vildmarksområde med en mängd olika naturtyper. Området är föga påverkat. Högt floristiskt värde och orörda våtmarker.

C. Unika blekevätar, källmyrar. I området häckar bl a brun kärrhök och trana.

D. Området har en rik och omväxlande flora med inslag av mycket sällsynta arter. Mycket rika förekomster av blodtopp, vätögontröst och brun ögontröst.

E. Området uppvisar genom sina unika naturtyper stor säregenhet.

Stödkriterier: Storlek, mångformighet, kontinuitet, representativitet, raritet.

Förutsättningar för bevarande: Att ytterligare täktverksamhet inte tillåts. Att det militära övningsområdet ej utvidgas. Områdets värden påverkas negativt av dikningar, ovarsam körning, kalhuggning och bebyggelse.

Fortsatt jordbruk med åkerbruk, naturvårdsinriktad betesdrift och skötsel av landskapselement. Restaurering av igenvuxna ängar och naturbetesmarker. Områdets värden kan påverkas negativt av: Minskad eller upphörd jordbruks-/betesdrift skogsplantering på jordbruksmark, energiskogsodling, spridning av gifter eller gödselmedel, bebyggelse, nydikningar, täkt, luftledning, vägdragningar. Bevarandet av våtmarkernas värde kräver att områdets hydrologi skyddas mot dränering, vattenreglering, dämning och torvtäkt. Avverkning av sumpskogar, skogar på fastmarksholmar och i kantzoner kan skada naturvärdena.

Säkerställande: Området är till sin huvuddel, utom Tingstädeträsk, upptaget i kommunens markdispositionsplan (antagen 1976) som värdefullt naturområde.

Klass 1-område i Länsstyrelsens sammanställning över områden med värdefull natur (Länsstyrelsen 1984).

Ingår som ett typområde i Internationella Hydrologiska Dekadens (IHD:s) världsomspännande nät av undersökningsområden.

Kallgatburg är naturreservat (1957).

Tiselhagen är naturreservat. Beslut 11-8-1997.

Tingstädeträsk omfattas av strandskydd 100 m.

Ingår i Länsstyrelsens program för bevarande av natur- och kulturmiljövärden i odlingslandskapet (objekt nummer 13) och i nationell bevarandeplan för odlingslandskapet (objekt nummer 13-17).

Bojsvätar och Filehajdar är Natura2000-områden (Beslut 1998-12-22).

Områdets huvuddrag: Ett vidsträckt och rikt varierat naturområde med i första hand olika hållmarkstyper. Tingstädeåsen är Gotlands största grusås och med sin komplexa uppbyggnad intar den en nyckelställning vid studier av inlandsisens avsmältningsförlopp på norra Gotland. Belägen i anslutning till Tingstädeåsen och på en nivå ovanför Ancyclusgränsen har sedimentlagerföljden i Tingstädeträsk (SMHI S 640431/166731) stort vetenskapligt intresse. Filehajdar, Hejnum hällar och Kallgate bildar Gotlands största sammanhängande hållmarks komplex och dess olikartade och storslagna utformning, i kombination med de mycket varierande geologiska företeelser som här förekommer, gör att området intar en särställning bland gotländska hållmarks komplex.

Vegetationen på hållmarkerna är anpassad till de speciella betingelser som det tunna och ojämnt fördelade jordlagret medför. Gles martallvegetation präglar området, och markvegetationen är floristiskt väldifferen-tierad med inslag av bl a ett stort antal orkideer, nipsippa, svärdrissla m m. Våtmarker av olika slag intar stora arealer, och i synnerhet översilningskärr och vätar sätter sin prägel på området. Här finns den större av öns två guckuskolokaler. Buskvegetationen domineras av en. På enbuskarna har noterats en mycket rik förekomst av ringlav.

Tingstädeträskets strandområden hyser en mycket rik och varierande vegetation. Bl a finns här den största förekomsten av brunögontröst, en art som i Sverige endast finns på Gotland.

Innan vattennivån i Tingstäde träsk höjdes, häckade här ett flertal rariteter. Sjön har även betydelse som rastplats för änder. I hållmarksområdet har fågelfaunan vildmarks karaktär, och här förekommer bl a en av länets största spelplatser för orre.

Efter beslut av regeringen har bergtäkt i stor skala tillåtits i Filehajdars centrala del.

Naturreservatet Kallgatburg har främst avsatts för sitt stora bestånd av idegran. Det omfattar en mindre del av det stora myr- och våtrika hållmarks komplex, som från Forsviden i norr sträcker sig söderut mot Hejnum hällar och Kallgate.

Vegetationen i reservatet domineras av källvattenpåverkade rikkärr med intressant flora. På en strandvall i anslutning till myrområdet finns en av vårt lands rikaste förekomster av idegran.

Fågelfaunan är representativ för länets myr- och skogsområden.

En delvis spångad strövstyg ger tillsammans med informationsblad vid startpunkten en lättillgänglig inblick i reservatets naturförhållanden. Hejnum hällar är en representativ och välbevarad betesmark av alvartyp med bitvis art- och individrika växtsamhällen med arter som backtimjan, S:t pers nycklar, blodnäva, fältsippa, backsmultron, vildlin och småfingerört Vanliga vegetationstyper är alvarhed av hållmarkstyp.

Grodvät är ett botaniskt värdefullt våtmarks komplex vid Tingstäde träsk med värden som rika soligena kärr, stränder och fuktiga örtrika tallskogar. Kallgate består av våtmarks komplex med skogsmiljö, vätar, fukthed och källkärr. Området är även botaniskt värdefullt. Vid Stora Pusmyr finns ett rikt topogent kärr. Smarbrunnar är en våtmark med värde av våtmarks komplex och komplex av fuktiga marktyper. Området är botaniskt värdefullt. Hojmyr har värdet av våtmarks komplex och flora. Vid Hejnum Kallgate finns ett våtmarks område med värde av våtmarks komplex, soligent kärr och flora.

Anmärkningar: Beskrivning av strandvallarna och frostmarken saknas. VMI-ID: 7J0D01(Msp) 6J9E01, 05, 09 (Msp) 7J1E02, 7J1E05, 7J2E04, 7J0E09

Referenser:

Bjørndalen, J. E., 1987: *Kalktallskogar på Gotland*. –Länsstyrelsen i Gotlands län.

Gotlands kommun, 1995: *Vision Gotland 2010*.

Högström, S, 1985: *Tingstäde träsk. Botanisk inventering*. –Länsstyrelsen i Gotlands län.

Högström, S., 1985: *Tingstäde träsk. Kompletterande botanisk inventering*. –Länsstyrelsen i Gotlands län.

Högström, S., 1985: *Tingstäde träsk. Ornitologisk översikt*. –Länsstyrelsen i Gotlands län.

Länsstyrelsen i Gotlands län, 1984: *Värdefull natur på Gotland*.

- Länsstyrelsen i Gotlands län, 1986: *Sjöinventering*
- Länsstyrelsen i Gotlands län, 1993: *Program för bevarande av odlingslandskapets natur- och kulturmiljövården*.
Länsstyrelsen Gotland.
- Martinsson, M., Nordin, M., 1992: *Ängs- och bagmarker på Gotland. Del 2, Norra Gotland*. –Länsstyrelsen i Gotlands län.
- Martinsson, M., 1997: *Våtmarker på Gotland*. –Länsstyrelsen i Gotlands län.
- Naturvårdsverket, 1994: *Myrskyddsplan för Sverige*.
- Naturvårdsverket, 1996: *Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet*. Stockholm.
- Nilsson, S. G., 1997: *Fynd av rödlistade arter i områden med hålträd på Gotland 1997*.
- Petersson, J., 1985: *Tingstäde träsk. Ornitologisk inventering*. –Länsstyrelsen i Gotlands län.
- Skogsvårdsstyrelsen, 1998: *Nyckelbiotopsregistret*.